

2. 9. 2013

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Nároky zhotovitele z „nesjednaných víceprací“

Jedním ze smluvních typů, se kterým se v podnikatelské praxi lze setkat nejčastěji, je smlouva o dílo. Z obchodního zákoníku[1] vyplývá, že touto smlouvou se zhotovitel zavazuje k provedení určitého díla a objednatel se zavazuje za provedení tohoto díla zaplatit cenu ve sjednané výši nebo cenu určenou sjednaným způsobem, případně cenu obvyklou. V průběhu realizace díla se smluvní strany samozřejmě mohou dohodnout na změně jeho rozsahu. Tato změna může být kvantitativní i kvalitativní a může spočívat jak v omezení rozsahu díla (tzv. méněpráce), tak v jeho rozšíření (tzv. vícepráce). Z právního pohledu je pak samozřejmě ideální, pokud si smluvní strany při uzavření dohody o změně rozsahu díla zároveň sjednají důsledky této změny na cenu.

Poměrně často se však můžeme setkat se situacemi, kdy při sjednání víceprací k dohodě o ceně nedojde; v takovém případě je na místě aplikace ustanovení § 549 obchodního zákoníku (jestliže jeho použití smluvní strany nevyloučily). Podle tohoto ustanovení, dohodnou-li se strany po uzavření smlouvy na omezení rozsahu díla a nesjednají-li jeho důsledky na výši ceny, je objednatel povinen zaplatit jen cenu přiměřeně sníženou; dohodnou-li se tímto způsobem na rozšíření díla, je objednatel povinen zaplatit cenu přiměřeně zvýšenou (viz § 549 odst. 1 obchodního zákoníku). Dohodnou-li se strany po uzavření smlouvy na změně díla a nesjednají-li její důsledky na výši ceny, je objednatel povinen zaplatit cenu zvýšenou nebo sníženou s přihlédnutím k rozdílu v rozsahu nutné činnosti a v účelných nákladech spojených se změněným prováděním díla (viz § 549 odst. 2 obchodního zákoníku). Z uvedeného ustanovení tedy zcela jednoznačně vyplývá, že předpokladem pro vznik povinnosti objednatele uhradit zvýšenou cenu, je dohoda smluvních stran na změně rozsahu díla. A contrario tak platí, že pokud se smluvní strany na změně rozsahu díla nedohodnou, nevznikne zhotoviteli nárok na úhradu zvýšené ceny na základě ustanovení § 549 obchodního zákoníku, a to ani v případě, kdy vícepráce skutečně provede, např. na základě jednání objednatele, které zhotovitel mylně považuje za dohodu o rozšíření rozsahu díla[2]. Tvrzení, že v případě neexistence dohody o rozšíření rozsahu díla nemá zhotovitel nárok na úhradu přiměřeně zvýšené ceny dle § 549 obchodního zákoníku, lze opřít i o poměrně četnou judikaturu. Např. v rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 32 Odo 1043/2005 ze dne 27. 6. 2007, čteme, že „pokud se týká položení jiné (dražší) krytiny, nelze nárok na zaplacení této podlahové krytiny považovat za nárok na úhradu víceprací. Tento nárok je nutno poměřit ustanovení § 549 odst. 2 ObchZ. Podle tohoto ustanovení dohodnou-li se strany po uzavření smlouvy na změně díla a nesjednají-li její důsledky na výši ceny, je objednatel povinen zaplatit cenu zvýšenou nebo sníženou s přihlédnutím k rozdílu v rozsahu nutné činnosti a v účelných nákladech spojených se změněným prováděním díla. Ke vzniku nároku zhotovitele na zvýšenou cenu díla v případě jeho rozšíření nebo zvýšení jeho kvality je však nezbytná předchozí

dohoda objednatele a zhotovitele na vlastním rozšíření díla nebo jeho kvalitativní změně, čili dohoda o změně smlouvy o dílo." (tento rozsudek dále také uváděn jako „rozsudek v kauze podlahové krytiny“)

Obdobně z rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 32 Cdo 2592/2008 ze dne 22. 9. 2009 vyplývá, že *„objednatel není povinen zaplatit zhotoviteli jinou, než ve smlouvě dohodnutou cenu díla (případně cenu určenou způsobem stanoveným ve smlouvě), nejde-li o snížení či zvýšení ceny díla za podmínek vymezených v ustanovení § 549 obch. zák.“*

Za této situace se pak logicky nabízí úvaha, zda další plnění realizované zhotovitelem bez dohody smluvních stran o změně rozsahu původního díla, má charakter bezdůvodného obohacení či nikoliv, tedy zda se jedná o *„majetkový prospěch získaný bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který odpadá!“* [3] Zde je potřeba předeslat, že pokud by se o bezdůvodné obohacení jednalo, byl by objednatel povinen ho zhotoviteli vydat, resp. poskytnout mu příslušnou finanční náhradu.

Aby bylo možné na výše nastíněnou otázku odpovědět, je potřeba zkoumat, zda

- k rozšíření rozsahu díla došlo na základě nesjednaných víceprací, avšak je dána souvislost s dílem původním, nebo
- realizace rozšířeného plnění je takového charakteru, kdy souvislost s původním dílem dána není.

K vymezení těchto variant docházíme na základě studia judikatury zejména Nejvyššího soudu ČR. Nejprve opět poukážeme na již výše zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 32 Odo 1043/2005 v kauze podlahové krytiny, kdy soud po konstatování, že nedošlo ke vzniku nároku na zaplacení víceprací s ohledem na § 549 obchodního zákoníku, dále pokračoval takto: *„nárok (na zaplacení dražší než sjednané podlahové krytiny – pozn. autora) nebylo přitom možno žalobkyni přiznat ani z titulu bezdůvodného obohacení, neboť nešlo o plnění bez právního důvodu. Jestliže totiž nebyly splněny podmínky pro úhradu víceprací, jež nelze považovat za samostatnou stavbu, resp. zákonné podmínky pro úhrady dodávky dražších koberců, nelze tento nedostatek nahradit uplatněním nároku na vydání bezdůvodného obohacení. Nešlo totiž o plnění bez právního důvodu, ale o plnění na základě smlouvy o dílo, u něhož nebyly splněny podmínky pro úhradu těchto prací.“*

Zůstává však otázkou, za jakých okolností by bylo možné plnění přesahující původně sjednaný rozsah díla považovat za bezdůvodné obohacení. Touto problematikou se zabýval Nejvyšší soud ČR ve svém usnesení sp. zn. 23 Cdo 1903/2010 ze dne 30. 8. 2011, ve kterém konstatoval, že pro vznik bezdůvodného obohacení na straně objednatele by musela být splněna podmínka, kdy *„získané plnění bylo poskytnuto mimo rámec dohodnutého předmětu plnění a sjednané ceny díla, tj. jako jiné dílo“*.

Alespoň částečné objasnění toho, co je lze považovat za plnění poskytnuté „mimo rámec dohodnutého předmětu plnění“, podává rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 23 Cdo 3798/2009 ze dne 25. 7. 2012. Abychom se z roviny poměrně abstraktních úvah posunuli ke konkrétnímu příkladu, dovolíme si zde citovat pasáž z tohoto rozsudku, která celou problematiku nesjednaných víceprací významně dokresluje:

„... podle mezi stranami uzavřené smlouvy žalobci právo na zaplacení dodávky měření a regulace vzduchotechniky nevzniklo (zadávací list č. 9 byl dohodou stran následně zrušen, ke změně smlouvy nedošlo). Žalobci nevzniklo ani právo na zaplacení zvýšené ceny podle ustanovení § 549 odst. 2 obch. zák., neboť jak již shora uvedeno, podmínkou pro vznik tohoto nároku je dohoda o změně předmětu plnění podle uzavřené smlouvy, k čemuž však nedošlo. Žalobci však nevzniklo ani právo na vydání

bezdůvodného obohacení z titulu dodávky tohoto měření a regulace. Nejvyšší soud již v řadě rozhodnutí (mimo shora uvedených srov. např. usnesení ze dne 29. 7. 2009, sp. zn. 23 Cdo 1146/2007, rozsudek ze dne 22. 9. 2009, sp. zn. 32 Cdo 2592/2008, či rozsudek ze dne 23. 2. 2011, sp. zn. 23 Cdo 3891/2010) dospěl k závěru, že plnění z titulu víceprací beze změny uzavřené smlouvy není bezdůvodným obohacením objednatele na úkor zhotovitele, neboť v takovém případě se nenaplní žádná ze skutkových podstat bezdůvodného obohacení upravených v § 451 a § 454 obč. zák., jelikož v takovém případě nejde o plnění bez právního důvodu, ale o plnění na základě smlouvy o dílo, u něhož nebyly splněny podmínky pro úhradu těchto prací. Tento závěr je třeba vztáhnout i na posuzovanou věc, kdy bylo plněno nad rámec uzavřené smlouvy, aniž došlo k její změně. Pouze v případě, že by poskytnuté plnění nebylo spjato s původním plněním (nebyla by dána vzájemná souvislost těchto plnění) bylo by možno aplikovat ustanovení § 451 a násl. obč. zák. o bezdůvodném obohacení. Ze skutkového zjištění soudu prvního stupně se však podává, že tomu tak v daném případě není. V této souvislosti je významné zejména skutkové zjištění soudu prvního stupně, že při provádění rekonstrukce divadla vyvstala potřeba dodávky měření a regulace vzduchotechniky, neboť bez tohoto měření regulace nemůže vzduchotechnika fungovat a proto byl vystaven zadávací list č. 9. Soud prvního stupně učinil i skutkové zjištění, že vzduchotechnika bez měření a regulace by nemohla být zkolaudována.“

Z citovaných úvah soudu považujeme za stěžejní konstatování, podle kterého **„pouze v případě, že by poskytnuté plnění nebylo spjato s původním plněním (nebyla by dána vzájemná souvislost těchto plnění), bylo by možno aplikovat ustanovení § 451 a násl. obč. zák. o bezdůvodném obohacení.“** Z uvedeného tak plyne, že pokud je rozšiřující plnění spojeno s plněním původním, nemůže se jednat o bezdůvodné obohacení.

Vzhledem k těmto závěrům Nejvyššího soudu se jako zásadní jeví posouzení, kdy je, a naopak kdy není dána vzájemná souvislost jednotlivých plnění. Vysvětlení obratu „vzájemná souvislost plnění“ v judikatuře k problematice obchodně závazkových vztahů nenacházíme. Jistý návod k provedení výkladu lze však nalézt ve výše citovaném rozsudku Nejvyššího soudu (sp. zn. 23 Cdo 3798/2009), podle kterého „**při provádění rekonstrukce divadla vyvstala potřeba dodávky měření a regulace vzduchotechniky, neboť bez tohoto měření regulace nemůže vzduchotechnika fungovat**“. Vodítko nám může poskytnout též výklad jazykový, když slovo „vzájemné“ je obecně používáno ve významu „oboustranné“, „reciproční“, a pojem „souvislost“ je vykládán jako „spojení“. Na základě uvedených skutečností lze usuzovat, že vzájemná souvislost jednotlivých plnění (původního a dalšího) je dána tehdy, pokud jedno bez druhého není schopno plnit účel, ke kterému je plnění primárně určeno.

Lze proto dospět k závěru, že k tomu, aby mohlo být nesjednané, avšak realizované plnění posouzeno jako bezdůvodné obohacení, je nutné, aby se jednalo o plnění, které není neoddělitelně spjaté s plněním původním, tedy aby plnění realizované na základě původní smlouvy mohlo plnohodnotně existovat i bez nového nesjednaného plnění a naopak. Pouze v takovém případě bude zhotovitel schopen domoci se svého nároku vyplývajícího z titulu bezdůvodného obohacení. Naopak v situaci, kdy zhotovitel poskytne rozšíření původního plnění, přičemž toto rozšíření (vícepráce) sjednáno nebylo a zároveň je rozšíření spojeno s plněním původním, nárok na vrácení plnění nebo jeho finanční kompenzaci zhotovitel nemá. A zároveň, jelikož nedošlo k dohodě smluvních stran o rozšíření díla, nebude zhotoviteli náležet ani cena přiměřeně zvýšená cena podle § 549 obchodního zákoníku.

Mgr. Libuše Podolová

[MT Legal s.r.o., advokátní kancelář](#)

Jakubská 121/1
602 00 Brno 2

Tel.: +420 542 210 351
Fax: +420 542 212 518
e-mail: info@mt-legal.com

Karoliny Světlé 25
110 00 Praha 1

Tel.: +420 222 866 555
Fax: +420 222 866 546
e-mail: info@mt-legal.com

Bukovanského 1345/30
710 00 Ostrava - Slezská Ostrava

Tel.: +420 596 629 503
Fax: +420 596 629 508
e-mail: info@mt-legal.com

[1] Zákon č. [513/1991](#) Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

[2] V této souvislosti poukazujeme na náleží Ústavního soudu sp. zn. ÚS 1264/11 ze dne 12. 7. 2011, podle kterého lze za splnění určitých podmínek měnit ústní dohodou písemné smlouvy, ve kterých si smluvní strany výslovně sjednaly, že budou měněny pouze písemně uzavřenými dodatky:

„Nedostatek náležitostí právního úkonu, které si smluvní strany vyměnily, nejsou tak zásadní překážkou pro to, aby z tohoto důvodu byla jejich shodná vůle od počátku negována. Považuje-li oprávněný účastník tj. ten, kdo je neplatností právního úkonu chráněn a kdo se jí může dovolat, učiněný právní úkon za vyhovující a přijatelný, neměl by mu zákon nad míru nutnou a přiměřenou jeho svobodnou vůli a uvážení omezovat. ... Není vyloučeno, aby zákonodárce vyšel podnikatelům, resp. osobám činícím právní úkony podle obchodního zákoníku, vstříc a upřednostnil požadavek

faktické jistoty smluvních stran před smluvní svobodou a právní úkony nedodržující sjednanou formu označil bez dalšího za (absolutně) neplatné. De lege lata takový přístup (a následek) ale myslitelný není.“

[3] Viz § 451 odst. 2 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)
- [Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny](#)
- [Nová pravidla ICC pro rozhodčí řízení: Přehled klíčových změn účinných od 1. června 2026](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti](#)
- [Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her](#)
- [Když model počítá správně, ale závěr je zavádějící: limity AI při oceňování podniků](#)
- [Nařízení prodeje jednotky jako ultima ratio ochrany práv ostatních vlastníků?](#)
- [Metropolitní plán schválen. Je Váš projekt v bezpečí?](#)